Ulkoministeriö Perusmuistio EU/127/2022-UM-5

Saramäki Sara 30.9.2022

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Euroopan unionin prioriteetit Yhdistyneiden kansakuntien (YK) 77. yleiskokouksessa

Kokous

Eduskuntatunnus

Suomen kanta

EU:n kannat YK:n 77. yleiskokoukseen on valmisteltu kevään ja kesän kuluessa EU:n YK-työryhmässä.

Pääasiallinen sisältö

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on osoittanut YK:n peruskirjan merkityksen multilateralismin pohjana ja peruskirjaan pohjautuvan, sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestyksen ylläpitämisen merkityksen uudessa maailmantilanteessa.

Venäjän hyökkäyksen vaikutukset ovat maailmanlaajuisia, joista vakavimmat kohdistuvat erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin. Monenvälisyys ja solidaarisuus ovat avainasemassa kriisiaikoina, kuten valtioiden voimakas tuki Ukrainalle on osoittanut. Linkittyvien globaalien kriisien negatiivisten vaikutusten, kuten levottomuuksien ja epävakauden lievittämiseksi tarvitaan monenvälisiä ratkaisuja. EU tekee tässä yhteydessä yhteistyötä YK:n elintarvikkeita, energiaa ja rahoitusta käsittelevän maailmanlaajuisen kriisinhallintaryhmän (Global Crisis Response Group on Food, Energy and Finance, GCRG) kanssa. EU ja se jäsenvaltiot ovat tehneet useita aloitteita lieventääkseen muun muassa maailmanlaajuisen elintarvikekriisin vakavia vaikutuksia ja vastatakseen kasvaviin humanitaarisiin tarpeisiin.

Venäjän hyökkäyssodan laukaisemat geopoliittiset säröt ovat korostaneet tarvetta uudistaa YK-järjestelmää, ja EU on sitoutunut tekemään yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa tukeakseen YK:n pääsihteeriä YK:n uudistamisessa pääsihteerin ”Our Common Agenda” -vision mukaisesti.

I. Our Common Agenda

1. Rauhan ja vaurauden varmistaminen

Yhdistyneiden Kansakuntien tulisi jatkossakin edistää vuoropuhelua parhaana keinona saavuttaa kestäviä ratkaisuja konflikteihin kaikkialla maailmassa. Väkivaltaisten konfliktien ja voimankäytöllä uhkailun lisääntyessä, toistuvien YK:n peruskirjan ja kansainvälisen oikeuden loukkauksien ilmetessä sekä rankaisemattomuuden kulttuurissa tarvitaan uutta ja vahvempaa lähestymistapaa rauhaan ja turvallisuuteen – sellaista, joka perustuu ihmisoikeuksiin ja kansainvälisen oikeuden perusperiaatteisiin.

a. Uusi rauhanagenda (New Agenda for Peace)

YK: pääsihteerin ehdottaman uuden rauhanagendan (New Agenda for Peace) kautta edistetään kattavaa ja yhtenäistä lähestymistapaa sekä puututaan rauhan ja turvallisuuden nykyisiin ja tuleviin haasteisiin ja uhkiin, vauhdittaen samalla naiset, rauha ja turvallisuus (1325) sekä nuoret, rauha ja turvallisuus (2250) toimintaohjelmien täytäntöönpanoa. Uudessa rauhanagendassa olisi keskityttävä vahvemmin ennaltaehkäisyyn hyödyntämällä täysimääräisesti YK:n pääsihteerin diplomaattista työkalupakkia, johon kuuluvat sovitteluvalmiuksien vahvistaminen sekä rauhanrakentamisen ja rauhanpyrkimysten johdonmukainen ylläpitäminen kaikilla tasoilla.

YK:n rauhanturvaoperaatioiden tulee olla YK:n pääsihteerin rauhanturvaamisen kehittämiseen tähtäävän toimintaohjelman (A4P) Action for Peacekeeping) mukaisia sekä toteuttamiskelpoisten poliittisten strategioiden ohjaamia. Lisäksi YK:n turvallisuusneuvoston on kyettävä jatkossakin täyttämään tehtävänsä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden pääelimenä. Rauhanrakennuskomission roolia tulee vahvistaa, ja YK:n rauhanrakennusrahastoon annettavista rahoitusosuuksista tulee tehdä riittäviä, ennustettavia ja kestäviä.

Aseidenriisunnan, asesulun ja asevalvonnan edistäminen on olennainen osa uutta rauhanagendaa. EU pyrkii ylläpitämään aseistariisuntaa, asesulkua ja asevalvontaa koskevia monenvälisiä puitteita, joihin kohdistuu yhä enemmän paineita Venäjän provosoimattoman ja perusteettoman Ukrainan vastaisen sodan jälkeen. Kansainvälinen rauha ja turvallisuus riippuvat siitä, että kaikki YK:n jäsenvaltiot ja koko kansainvälinen yhteisö kunnioittavat kansainvälistä oikeutta. Monenvälisen kehyksen vahvistaminen on avainasemassa estettäessä maailmanlaajuisen turvallisuustilanteen heikkeneminen entisestään. EU pyrkii vahvistamaan, panemaan täytäntöön ja yleistämään monenvälistä aseistariisunta- ja asesulkujärjestelmää ja on edelleen vakaasti sitoutunut edistämään ydinsulkusopimuksen yleistämistä ja täysimääräistä täytäntöönpanoa.

b. Ketään ei jätetä

Rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät pyrkimykset ovat tiivisti sidoksissa muiden globaalien haasteiden ratkaisemiseen, kuten köyhyyden ja epätasa-arvoisuuden poistamiseen, ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen sekä ihmisoikeuksien, demokraattisten periaatteiden ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseen. Vuoteen 2030 on alle kymmenen vuotta ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista haittaavat entisestään COVID-19-pandemia, planeetan kriisi sekä Venäjän hyökkäyssodan maailmanlaajuiset vaikutukset. EU:n ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa vastustuskykyä tulevia häiriöitä vastaan ja varmistaa kestävä, oikeudenmukainen ja inklusiivinen elpyminen. Tässä suhteessa EU kiinnittää erityistä huomiota sen varmistamiseen, että Venäjän hyökkäyksen seuraukset eivät heikennä edistystä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa tai pandemiasta toipumisessa.

EU edistää kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista Global Gateway -strategiallaan, jolla edistetään älykkäitä, puhtaita ja turvallisia yhteyksiä digitaali-, energia- ja kul-

jetusaloilla sekä vahvistetaan terveys-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmiä kaikkialla maailmassa. EU tukee edelleen tiiviisti kestävää kaupunkikehitystä maailmanlaajuisesti ja pyrkii toteuttamaan uutta kaupunkiagendaa (New Urban Agenda).

EU tukee YK:n pääsihteerin ehdotusta uudistetusta yhteiskuntasopimuksesta, johon sisältyy vahva sosiaalinen ja taloudellinen ulottuvuus, mukaan lukien sosiaaliturva, ihmisarvoinen työ ja laadukas koulutus. Ihmisoikeuksiin perustuvan yhteiskuntasopimuksen uudelleenrakentaminen rakentaa luottamusta valtioiden, kansalaisten ja muiden sidosryhmien välille ja vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja solidaarisuutta.

YK:n kehitysjärjestelmän uudistuksen täysimääräinen täytäntöönpano ja jatkuva edistyminen kohti vahvistettua YK:ta, joka toimii yhtenä kokonaisuutena, on ratkaisevan tärkeää, jotta Agenda 2030 voidaan toteuttaa entistä yhtenäisemmällä, johdonmukaisemmalla, tehokkaammalla ja tuloshakuisemmalla tavalla. YK:n residenssikoordinaattoreilla on tässä suhteessa tärkeä rooli. Residenssikoordinaattorijärjestelmän pitkän aikavälin sekä ennakoitavissa olevan ja kestävän rahoitusratkaisun tarve on edelleen tärkeä.

c. Ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaate

Kaikkien ihmisten kaikkien oikeuksien kunnioittaminen, suojelu ja toteuttaminen oikeudenmukaisen, vapaan ja kestävän yhteiskunnan perustana olevien yleismaailmallisten arvojen mukaisesti on kaikkien edun mukaista. Ihmisoikeuksien, sukupuolten tasa-arvon, demokratian, hyvän hallintotavan, oikeusvaltioperiaatteen ja korruption vastaisuuden vahvistaminen ovat EU:lle keskeisiä tavoitteita. EU jatkaa kansalaisyhteiskunnan ja ihmisoikeuksien puolustajien tukemista ja suojelemista, ja tukee pääsihteerin uutta visiota oikeusvaltioperiaatteesta, jossa ihmiset asetetaan oikeusjärjestelmän keskiöön. EU toistaa sitoutumisensa tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen sekä siihen, että kaikilla ihmisillä on oikeus nauttia kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista.

EU edistää kaikkien naisten ja tyttöjen kaikkien ihmisoikeuksien kokonaisvaltaista toteutumista, tasa-arvoista, täysipainoista, toimivaa ja merkityksellistä johtajuutta ja osallistumista, naisten taloudellisen voimaantumisen mahdollistamista sekä nuorten naisten ja tyttöjen äänten huomioon ottamista heidän roolissaan muutoksentekijöinä. Kaikenlaisen seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen pysyy jatkossakin EU:n keskeisenä tavoitteena. EU tuomitsee seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan väkivallan käytön sota-aseena. EU puuttuu myös uusiin ihmisoikeuksiin kohdistuviin uhkiin, kuten hybridiuhkiin, teknologisen kehityksen aiheuttamiin uhkiin, ilmastonmuutokseen ja ympäristön rappeutumiseen sekä COVID-19-pandemian pitkäaikaisiin seurauksiin.

EU on edelleen sitoutunut edistämään, suojelemaan ja toteuttamaan kaikkia ihmisoikeuksia sekä panemaan täysimääräisesti ja tehokkaasti täytäntöön Pekingin toimintaohjelman ja kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin (ICPD) toimintaohjelman sekä niiden tarkistuskonferenssien tulokset, ja EU on edelleen sitoutunut seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin tässä yhteydessä. EU vahvistaa sitoumuksensa edistää, suojella ja toteuttaa jokaisen yksilön oikeutta hallita ja päättää vapaasti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteen sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvissä asioissa ilman syrjintää, pakkoa ja väkivaltaa. EU painottaa, että kattavien, laadukkaiden ja kohtuuhintaisten seksuaali- ja lisääntymisterveystiedon, -koulutuksen (mukaan lukien kattavan seksuaalikoulutuksen) sekä -palveluiden tulee olla kaikkien saatavilla.

’Our Common Agenda’ mahdollistaa ihmisoikeuksien valtavirtaistamisen kaikessa YK:n toiminnassa. EU pyrkii kaikin tavoin nostamaan ihmisoikeudet YK:n asialistan keskipisteeseen ja tulee edistämään maailmanlaajuista ihmisoikeusjärjestelmää rakentamalla tiiviimpiä liittoumia kumppaneiden kanssa. EU jatkaa YK:n ihmisoikeusjärjestelmän tehokkaan toiminnan ja sen riippumattomuuden sekä kestävän ja riittävän rahoituksen puolustamista.

EU tukee edelleen kansainvälistä rikostuomioistuinta (ICC) ja vaatii Rooman perussäännön yleistä ratifiointia ja täysimääräistä yhteistyötä kansainvälisen rikostuomioistuimen kanssa. EU puolustaa jatkossakin ihmisoikeuksien ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden toteutumista sekä rajoittamatonta pääsyä kansainvälisiin ihmisoikeusmekanismeihin. Suojeluvastuuta koskevan toimintaohjelman (Responsibility to Protect) tehokkaan täytäntöönpanon tulisi edistää näitä pyrkimyksiä.

d. Koulutus

Osallistavan, tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen saatavuus on paitsi perustavanlaatuinen ihmisoikeus, myös edellytys kaikkien kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiselle. EU on vahvasti sitoutunut tukemaan koulutusta kaikilla tasoilla, mukaan lukien vahvistamalla koulutusjärjestelmiä näyttöön perustuvilla investoinneilla, sekä keskittymällä tasa-arvoon ja inklusiivisuuteen, erityisesti tyttöjen koulutukseen, sekä opettajiin ja parempiin oppimistuloksiin.

2. Parempi varautuminen tulevaisuutta varten

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on lisännyt epävakautta ja kansainvälisen yhteisön jakautumisen riskiä, jota konfliktin sosioekonomiset seuraukset pahentavat entisestään. Elintarviketurvan puutteella, kaupan häiriöistä johtuvalla energian ja raaka-aineiden rajallisella saatavuudella sekä korkean inflaation ja velkaantumisen kaltaisilla makrotaloudellisilla seurauksilla on maailmanlaajuisia vaikutuksia. EU osallistuu kriisin välittömimpien seurausten lieventämiseen ja tekee yhteistyötä kumppanimaiden kanssa rakentaakseen pitkän aikavälin kestävyyttä samanlaisia häiriöitä vastaan.

a. Globaalin terveysturvallisuuden ja toimintavalmiuksien vahvistaminen

COVID-19-pandemia on tuonut esiin puutteita maailman kyvyssä reagoida nopeasti maailmanlaajuisiin terveyskriiseihin ja korostanut tarvetta rakentaa vahvempi ja osallistavampi maailmanlaajuinen terveysjärjestelmä, jonka keskiössä on Maailman terveysjärjestö (WHO). Nykyisten pandemiatoimien lisäksi EU:n laajempana tavoitteena on edistää yleisen terveydenhuollon kattavuutta ja rakentaa kumppanimaihin vahvoja ja kestäviä terveydenhuoltojärjestelmiä One Health -lähestymistavan mukaisesti. EU jatkaa neuvotteluita yleissopimuksesta, jolla voitaisiin säätää pandemioiden ehkäisyyn ja niihin varautumiseen ja vastaamiseen tarvittavia toimia WHO:n puitteissa. EU suhtautuu myönteisesti uuden rahoituksen välittäjien rahaston (Financial Intermediary Fund) perustamiseen tätä tarkoitusta varten.

b. Planeetan kriiseihin vastaaminen

Planeetan kriisit (triple planetary crisis), joihin kuuluvat ilmastonmuutos, biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen ja saastuminen, vaarantavat kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen, syventävät olemassa olevia haavoittuvuuksia ja heikentävät ihmisoikeuksia ja maailmanrauhaa. Kuten hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC) totesi viimeisimmässä raportissaan, ihmisten ja luonnon kyky sopeutua ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin on vaarassa ylittyä, ellei päästöjä vähennetä nopeasti. Glasgowssa tehdyt sitoumukset tulee panna täysimääräisesti täytäntöön, ja tulevassa Egyptin ilmastosopimusneuvottelussa on asetettava entistä kunnianhimoisempia tavoitteita.

EU tukee YK:n pääsihteerin pyrkimyksiä lopettaa asteittain uusien fossiilisten polttoaineiden etsintä ja fossiilisten polttoaineiden tuet. EU aikoo osallistua uusien oikeudenmukaisen energiasiirtymän kumppanuuksien (Just Energy Transition Partnerships) solmimiseen globaalin etelän kumppanimaiden kanssa COP27-kokouksessa ja sen jälkeen.

EU osallistuu YK:n vuoteen 2025 tähtäävään energiaa koskevaan toimintasuunnitelmaan (UN Energy Plan of Action Towards 2025) ja siihen liittyviin energiasopimuksiin auttaakseen hallituksia ja sidosryhmiä saavuttamaan energiasitoumuksensa.

EU katsoo, että neuvotteluiden päättäminen kansainvälisestä, oikeudellisesti sitovasta sopimuksesta koskien meren biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä ja kestävää käyttöä kansallisen lainkäyttövallan ulkopuolisilla alueilla (Biodiversity Beyond Areas of National Jurisdiction (BBNJ) tulee tukemaan Agenda 2030:n saavuttamista. EU on myös sitoutunut varmistamaan, että YK:n vuoden 2023 vesikonferenssissa saadaan aikaan kunnianhimoinen ja toteuttamiskelpoinen lopputulos, jonka tavoitteena on nopeuttaa Agenda 2030:n vesipoliittisten tavoitteiden saavuttamista.

c. Digitaalinen inkluusio ja yhteyspolitiikka

EU aikoo jatkossakin suojella ja edistää verkon kansalaistilaa, tietosuojaa ja oikeutta yksityisyyteen sekä torjua valtion tukemia tiedonsaannin rajoituksia, kuten internetin sulkemisia. EU tekee yhteistyötä kumppaneidensa kanssa pannakseen täytäntöön Internetin tulevaisuutta koskevan julistuksen avoimen, vapaan, maailmanlaajuisen, yhteen toimivan, luotettavan ja turvallisen Internetin tukemiseksi.

EU katsoo, että YK:n pääsihteerin ehdottamalla Global Digital Compact -sopimuksella voidaan edistää kestävän kehityksen tavoitteiden täytäntöönpanoa. Sopimuksessa tulee varmistaa ihmisoikeuskeskeinen lähestymistapa digitaalisen tilan ja teknologian käyttöön, ottaen huomioon näiden mahdollisuudet ja riskit. EU odottaa, että YK:n teknologialähettiläs auttaa ylläpitämään ja parantamaan nykyistä monien sidosryhmien mallia internetin hallinnoinnissa ja varmistamaan, että koko YK-järjestelmässä noudatetaan ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa digitaaliteknologiaan.

d. Nuorten voimaannuttaminen

Nuorten innovatiivisuuden rohkaiseminen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa sekä demokraattisten, inklusiivisten ja rauhanomaisten yhteisöjen rakentamisessa on merkittävässä roolissa Agenda 2030:n toimeenpanossa. EU tulee tukemaan nuorten voimaantumista vahvistamalla nuorten toimintamahdollisuuksia kestävän kehityksen edistämisessä omissa yhteisöissään, kotimaissaan sekä maailmanlaajuisesti. EU ottaa johtoroolin ja tukee nuorten merkityksellistä, moninaista ja tehokasta osallistumista niin YK:ssa kuin sen ulkopuolella. Nuorten äänten vahvistaminen, ja etenkin nuorten naisten ja tyttöjen osallistaminen globaaliin päätöksentekoon on avainasemassa paremman tulevaisuuden rakentamisessa. YK:n nuorisotoimiston perustaminen on konkreettinen askel kohti näiden tavoitteiden saavuttamista.

II. Kohti uudistuneita Yhdistyneitä Kansakuntia (YK 2.0)

YK:n tulee siirtyä kriiseihin reagoimisesta kohti pitkäjänteisempää, merkittävien kehityssuuntausten ennakoimista ja ehkäisemistä pääsihteerin ”Our Common Agenda” -vision mukaisesti. EU tukee investointiaviisikohtaiseen muutossuunnitelmaan (Quintet of Change), jossa keskitytään entistä enemmän tietoon, tulosohjautuvuuteen ja strategiseen ennakointiin. EU suhtautuu myönteisesti ehdotukseen perustaa jälleen YK:n pääsihteerin tieteellinen neuvontaryhmä (UN Secretary-General’s Scientific Advisory Board) tukemaan tieteeseen perustuvaa päätöksentekoa YK:ssa, ja on valmis tukemaan aloitetta omien tieteellisten neuvonantoelintensä kautta.

YK 2.0 tarkoittaa myös organisaatiota, jonka rahoitus on kestävällä pohjalla, ja joka on inklusiivisempi, avoimempi ja vastuullisempi. EU ja sen jäsenvaltiot jatkavat työtään nykyaikaisemman, tehokkaamman, avoimemman ja vastuullisemman YK:n puolesta.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anna Salovaara, YK- ja yleisten globaaliasioiden yksikkö (POL-50), +358 295 350 018, anna.salovaara@formin.fi
Päivi Karhio-Szilvay, YK- ja yleisten globaaliasioiden yksikkö (POL-50), +358 295 350 050, paivi.karhio-szilvay@formin.fi
Sara Saramäki, EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan yksikkö (POL-30), +358 295 350 527, sara.saramaki@formin.fi

VAHVA-tunnus

EU/127/2022

Liitteet

Viite